

Ромът, роден и живеещ във фрустриращата обстановка на ромското гето, никога не може да се освободи от социалните ограничения и да положи нормални грижи за собствената си личност. Той има представа за себе си като за непълноценен човек и носи в себе си като белег негативния образ на другите – неромите за него.

Обществото е в състояние да подготви личността да действа така, както е необходимо за него.

Дейвид Ризман е убеден, „...че няма общество, в което да не се формира определена доза на конформизъм у детето, което по-късно или да се развива в тази посока, или да фрустрира“ (Социология на личността, 1990:269). Казано с други думи, ромът, който е жертва на социализиращите фактори на гетото, не е свободен човек и никога не може да бъде такъв. В този смисъл това твърдение с пълна сила важи за маргинализиращия и особено за аномиращия ром.

В ромската махала детето остава все още в лоното на „своя свят“, научава се да изпълнява редица роли, чрез които да се адаптира и оцелява в него. Според американския социолог Толкът Парсънз, въпреки че социализацията продължава цял живот, главните ценностно-ориентироващи модели се създават в процеса на обучение в училище и в някои отношения остават най-трайни (Парсънз 1990). Ето защо учебно-възпитателната работа с ромските деца в учебните заведения е от изключителна важност за тях. В сравнение с първичната социализация в семейството училището е „изкуствена“ институционална реалност, чрез която тече значителна част от вторичната социализация на малките ромчета. Влизайки в него, те временно напускат своя „близък свят“ и се потапят в „чуждия свят“, който за децата от сегрегирани квартали е натоварен негативно. Едновременно с това огромната част от тези деца пристъпват училищния праг с редица дефицити, необходими за нормална училищна работа, които са следствие от процеса на социализиране в кръга на значимите близки в сегегрираната ромска общност, като:

1. Дефицит от основни социални умения и езикова бариера при постъпване в първи клас. Огромната част от ромските деца растат от гледна точка на европейската цивилизация в духовно ограничена семейна среда, която не може да им даде необходимите впечатления, да развие техните представи и подбуди, тяхното въображение за света такъв, какъвто го вижда и чувства европейецът. Навици за умствен труд у децата се създават от семейството, детската градина, подготвителния клас до постъпване в училище. За съжаление в наше време са малко ромските семейства у нас (само модерните и част от традиционните), които обръщат сериозно внимание на децата си за това. Изискването да се плащат високи такси за целодневна детска градина доведе до масов отлив на ромски деца. Практиката показва, че в училище най-добре се справят тези ромчета, които са били в детска градина заедно със свои връстничета българчета. Работата в подготвителния клас само частично може да компенсира пропуснатото в целодневна детска градина и не създава условия за равен старт за учениците от ромски произход в сравнение с останалите им връстници. В края на краищата дефицитът от основни социални умения лишава ромските деца от пълноценно участие в образователния процес.

Незнаенето или недобро владеене на български език от ромските деца при постъпване в училище е твърде сериозен проблем и съвсем не е